

ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ПРИ ОЦІНЮВАННІ СТАЛОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено зміст поняття “економічний розвиток промислових підприємств” і показників для оцінювання розвитку економічних процесів з використанням логістичного підходу.

Ключові слова: економічний розвиток, сталість і темпи розвитку, логістичний підхід, виробничі відносини, економічні показники, результати діяльності.

Економічний успіх і економічне зростання підприємств визначаються економічними результатами багатьох процесів діяльності як суто економічних, так і неекономічних. Формування будь-яких процесів і організації ходу й управління здійснюється апаратом управління шляхом виконання низки загальних і спеціальних функцій, у тому числі проектування, планування, організації забезпечення необхідними ресурсами, їх раціональним поєднанням, здійсненням контролю, аналізу і оцінки. Численна кількість процесів у системі діяльності підприємств і учасників реалізації циклу управлінського забезпечення описується величезним обсягом розрізної і недостатньо систематизованої інформації, за якою створити уявлення про стан і сталість розвитку процесів підприємства практично неможливо.

Рівень економічних досягнень розраховується за сукупністю економічних показників за певний період часу шляхом порівняння їх запланованої величини з фактично досягнутою. Однак досягнення запланованого рівня економічних показників ще не свідчить про економічну стійкість підприємства чи сталість його економічного розвитку. Але саме ці характеристики і показники стають ключовими при економічному прогнозуванні майбутнього та при прийнятті будь-яких бізнес-рішень, створенні сприятливого інвестиційного клімату чи виборі стратегічних шляхів подальшого розвитку. Існуючі проблемні питання розвитку суспільства та їх пряма залежність від економічного розвитку підприємств як первісних ланок створення національного продукту і національного доходу актуалізують питання дослідження методології визначення сутності, складових і методів оцінки економічного розвитку та її практичної реалізації.

Як свідчить аналіз останніх досліджень і публікацій, проблеми підвищення сталості і темпів розвитку суспільства, їх спрямованість переважно присвячена теоретичним основам розвитку, що висвітлено у працях Т. А. Акімова, Н. Ф. Винокурова, З. В. Герасимчука, Н. В. Гребенюка, О. В. Грянника, М. М. Гузєв, Б. М. Данилишина, С. І. Дорогунцова, М. Ф. Замятіна, А. Г. Ісаченко, А. І. Каринцева, А. В. Малявіна, Л. Г. Мельник, В. С. Міщенко, П. Г. Олдак, В. П. Прадуна, А. Г. Тихонова, В. М. Трегобчук, В. П. Феденко, М. К. Шапочки, В. Я. Шевчука, Л. Б. Шостак та ін.

Проблемам теоретичних засад сталості розвитку регіонів присвячені праці В. Бабаєва, В. Бакуменка, В. Бодрова, А. Дегтяра, М. Корецького, О. Коротич, В. Куйбіди,

Ю. Куца, М. Латиніна, Т. Лозинської. Цими проблемами займалися й зарубіжні науковці: Р. Блінк, Е. Гонч, В. Джегатезен, Ф. Джовані, Г. Кларк, М. Котабі, А. Оніші, К. Снеддон, Б. Хьюс та ін.

Поняття “розвиток” у загальному розумінні визначається як рух вперед, формування нових рис, становлення нових структурних характеристик об’єкта, його зростання, розширення, покращення, вдосконалення. Проте в економічній літературі визначення стійкого розвитку не є однозначним. Наприклад, Л. Г. Руденко та І. А. Горленко наголошують, що “якщо йдеться про сталий розвиток, то слід конкретизувати, якого об’єкта це стосується: держави, екосистеми чи її складових (природи, населення, господарства) або території у розумінні певної екосистеми” [1].

О. П. Поліщук розглядає економічну стійкість і економічний розвиток як здатність оптимально використовувати свій потенціал, що дасть змогу йому швидко адаптуватись до динамічних змін зовнішнього середовища, в довгостроковій перспективі задовольняючи потреби всіх учасників господарської діяльності [2].

На думку О. С. Єрмейчук, забезпечення стійкого розвитку можливе лише на основі формування відповідного механізму управління, який включає інтегровану систему органічно пов’язаних економічних, організаційних, соціальних, фінансових та інших форм і методів господарювання, які найбільшою мірою відповідають параметрам внутрішнього й зовнішнього середовища, обмеженням та умовам економічної діяльності [3, с. 20].

В концепції сталого розвитку України (проект) наголошується, що це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і вимогами людей усіх поколінь [4].

Б. М. Данилишин та Е. М. Лібанова відмічають, що розвиток – це така система відносин суспільного виробництва, при якій досягається оптимальне співвідношення між економічним зростанням, нормалізацією якісного стану природного середовища, збільшенням матеріальних і духовних потреб населення [5].

С. М. Судомир наголошує, що це розвиток, який задовольняє матеріально-духовні потреби сьогодення і створює умови для стійкого економічного розвитку в перспективі [6]. Розбіжність у визначенні поняття “розвиток” існує практично у всіх науковців.

Проте наведені визначення поняття “розвиток” віддзеркалюють авторське бачення поняття цього складного явища щодо суспільства загалом. І, очевидно, що серед них і досі немає єдиної думки щодо цього. У теперішній час налічується більше 30 визначень поняття сталого розвитку. Його новий зміст з’являється залежно від цілей дослідження, ступеня і широти його зв’язків з аналізованим суб’єктом господарювання та навколишнім середовищем. Це суттєво ускладнює вимір цього явища і не дає змоги поглибити уявлення про його причинно-наслідкові чинники. Це стосується й економічного розвитку промислових підприємств, що *актуалізує його подальше дослідження*.

Метою дослідження є уточнення змісту поняття “економічний розвиток промислових підприємств” і визначення показників для оцінювання розвитку його процесів з використанням логістичного підходу.

Враховуючи і спираючись на існуючі поняття “розвиток”, під економічним розвитком підприємства будемо розуміти стійкий динамічний рух “вперед” економічних процесів, який забезпечує і надає гарантії успішного функціонування підприємства із заданою,

регульованою “швидкістю” перебігу процесів, що базуються на гармонізації потенціалу усіх виробничих факторів стабільного забезпечення підприємства, якості та конкурентоспроможності продукції, а їх економічні результати задовольняють постійно зростаючі потреби учасників господарської діяльності. Досягнення і підтримка такого стану підприємств мають забезпечуватись особливою відповідальністю його управлінського корпусу та використанням в управлінні економічним розвитком функцій логістики. Такого висновку можна дійти, аналізуючи реалізацію функцій управління в наскрізному управлінському циклі управління підприємством, який об’єднує усі його процеси: заготівельні, виробничі, основні, обслуговуючі, допоміжні, комерційні, створюючи їх спільний рух і формуючи організаційні логістичні схеми їх реалізації “по горизонталі”, з використанням принципів логістики.

Бажання створити за можливості “ідеальні” виробничі системи і виробничі відносини, їх зміст і структура взаємозв’язків є визначальною місією логістики промислових підприємств, що створює об’єктивні передумови використання логістичного підходу до аналітичного оцінювання економічного результату процесів руху. В їх складі процеси використання ресурсів, їх взаємозв’язки, взаємодоповнюваність і взаємозалежність суспільної дії багатьох, що формує економічні результати перебігу процесів, які, в свою чергу, залежать від спільності їх цілей, збалансованості та врегульованості їх параметрів і умов розвитку.

Ефективність логістичних ланцюгів процесів підприємства залежить від інформаційного обміну про їх стан, потужність, обсяги виробництва, швидкості руху та результативності, тому надзвичайно важливим є вибір сукупності показників економічних результатів підприємства, які віддзеркалюють цілі і напрями процесів виробничої діяльності, процесів відтворення, обігу і розподілу результатів. Оцінка результатів цих процесів впливає на вирішення існуючих економічних проблем, організаційно-правових, інституційних та інших процесів економічної успішності.

У якості основних показників сталості та рівня економічного розвитку підприємств з існуючого переліку облікових і статистичних даних доцільно обрати ті, за зміною величини яких можна певною мірою скласти судження про напрям економічного розвитку і здійснити опис та оцінку його рівня. У якості таких показників у першому наблизенні були обрані: реалізована продукція і послуги, продуктивність праці, середня заробітна плата, основні фонди, оборотні кошти, рентабельність виробництва, капітальні інвестиції. Істотно, що ці показники мають бути “збалансованими”, оскільки вони віддзеркалюють стан одного і того ж економічного явища – “руху” економічних процесів, а саме обсяги їх ресурсів, час перебігу і результати. В процесі їх аналізу з метою зіставності ці показники представляються у відносних вимірниках: темп зростання і темп приросту. Перший свідчить про нарощування обсягів ресурсів і отримуваних економічних благ, а другий – про “швидкість” руху процесу нарощувань результатів. Аналіз цих показників на одному з машинобудівних підприємств за останні 5 років подано у табл. 1, 2.

Швидкість “руху” (або “збільшення” економічних показників протягом одного періоду часу) розраховується за формулою:

$$\Delta_P = X_t - X_o,$$

де Δ_P – значення абсолютного приросту показника у році, прийнятому за базовий;
 X_t – значення показника у році, який аналізується;
 X_o – значення показника у базовому році.

Таблиця 1

Темпи зростання показників економічних процесів підприємства (I)

Назва показника	Базисний рік	Роки					середня величина
		2007	2008	2009	2010	2011	
Реалізована продукція і послуги	1,00	1,0063	1,0118	0,9909	1,0066	1,0008	1,00326
Продуктивність праці	1,00	1,0115	1,0028	0,9949	0,9902	1,0082	1,00149
Середня заробітна плата	1,00	1,0130	1,0080	1,0051	1,0008	1,0040	1,00617
Основні фонди	1,00	1,0042	1,0096	0,9944	0,9956	1,0120	1,00313
Оборотні кошти	1,00	1,0001	1,0006	1,0009	0,9987	0,9970	0,99946
Рентабельність виробництва	1,00	1,0026	1,0061	1,0068	1,0040	1,0018	1,00426
Капітальні інвестиції	1,00	1,0023	1,0031	1,0036	1,0010	1,0016	1,00232

“Швидкість” руху економічних процесів за їх кінцевими показниками представлено в табл. 2. Порівняння показників “темлів” зростання і “швидкості” зростання результатів процесів свідчить, що швидкість процесу “формування” умов сталості розвитку відстає від темлів “нарощування” ресурсів і навіть має від’ємне значення. І в жодному з розглянутих років “швидкість” руху не досягла запланованої величини, за які можна прийняти як “оптимальні” величини значення відносного показника, що дорівнює “1”. Усереднена величина показника за низку років розраховується за виразом:

$$\Delta_P = \sqrt[n]{X_1 \cdot X_2 \cdot X_3 \cdot \dots \cdot X_n}$$

Розрахований рівень “швидкості” руху економічних процесів за період, що аналізувався, коливався у межах від 0,0733 до 0,6718.

Таблиця 2

“Швидкість” руху економічних процесів

Назва показника	Роки					середня величина
	2007	2008	2009	2010	2011	
Реалізована продукція і послуги	0,63	1,18	-0,91	0,66	0,08	0,5137
Продуктивність праці	1,15	0,28	-0,51	-0,98	0,85	0,6718
Середня заробітна плата	1,30	0,80	0,51	0,08	0,40	0,4425
Основні фонди	0,42	0,96	-0,56	-0,44	1,20	0,6535
Оборотні кошти	0,01	0,06	0,09	-0,13	-0,30	0,0733
Рентабельність виробництва	0,26	0,61	0,68	0,40	0,18	0,3785
Капітальні інвестиції	0,23	0,31	0,36	0,10	0,16	0,2105

Аналіз зміни “швидкості” руху процесів (табл. 3) показує, що значення приросту показників формуються локально, тобто незалежно від результатів перебігу споріднених економічних процесів.

Зміна “швидкості” руху економічних процесів

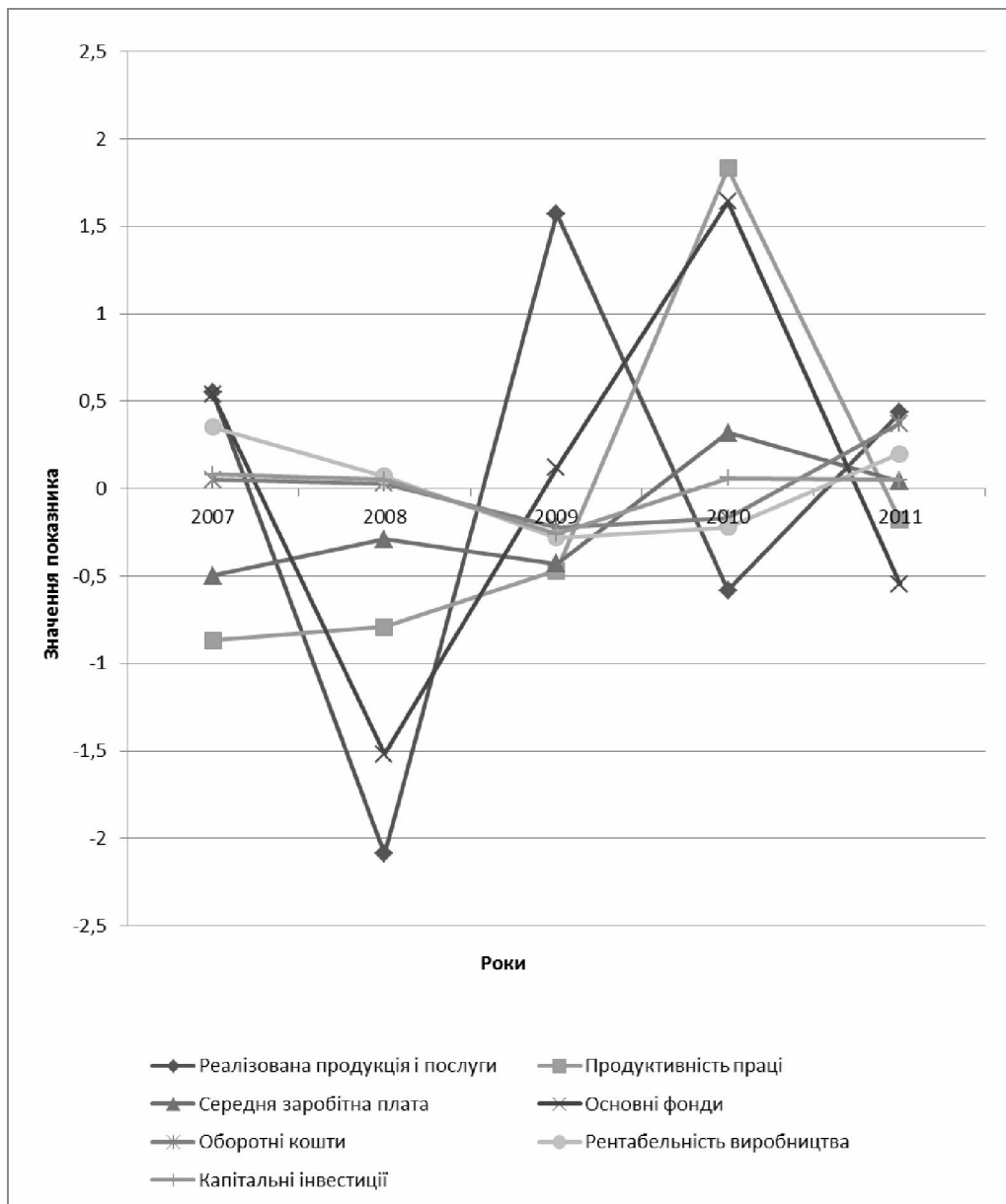
Назва показника	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	середня величина
Приріст реалізованої продукції і послуг	0,55	-2,09	1,57	-0,58	0,4337	-0,5137
Приріст продуктивності праці	-0,87	-0,79	-0,47	1,83	-0,1782	-0,6718
Приріст середньої заробітної плати	-0,5	-0,29	-0,43	0,32	0,0425	-0,4425
Приріст основних фондів	0,54	-1,52	0,12	1,64	-0,5465	-0,6535
Приріст оборотних коштів	0,05	0,03	-0,22	-0,17	0,3733	-0,0733
Приріст рентабельності виробництва	0,35	0,07	-0,28	-0,22	0,1985	-0,3785
Приріст капітальних інвестицій	0,079	0,05	-0,26	0,06	0,0505	-0,2105

Наочне зображення темпів зростання і “швидкості” перебігу економічних процесів, кінцеві результати яких формують обрані показники, ілюструє невпорядкованість, незбалансованість і недостатню керованість процесів їх формування, що не створює умов сталості економічного розвитку підприємства як цілісної складної системи (рис. 1).

Наведені розрахунки за аналізований період, незважаючи на відносно невелику кількість показників, обраних для аналізу, свідчать: якість управління економічними процесами підприємства та тенденції його розвитку були позитивними, хоча й низькими. Отримана інформація підтвердила доцільність використання логістичного підходу в оцінці стану економічного розвитку, що варто віднести до параметрів управлінського впливу.

Показники “руху” і “стану” якості управління процесами економічного розвитку можуть також використовуватись при оцінці внеску апарату управління та їх відповідних підрозділів і фахівців у загальні результати діяльності, при визначенні матеріальних стимулів.

Напрямами подальших досліджень мають стати поглиблення досліджень показників і параметрів процесів економічного розвитку й запровадження інформаційної технології їх розрахунків у практиці, обґрунтування завдань і напрямів стратегічного та поточного планування розвитку підприємств.

Рис. 1. Зміна "швидкості" руху економічних процесів

Література

1. Руденко Л. Г. Проблеми вдосконалення регіональної політики в Україні / Л. Г. Руденко, І. А. Горленко // Український географічний журнал. – 2010. – № 2. – С. 26–31.
2. Поліщук А. П. Теоретико-методологічні основи економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / А. П. Поліщук // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 109–113.
3. Єремейчук Р. А. Формування механізму управління стійким розвитком підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук :

- спец. 08.06.01 "Економіка, організація і управління підприємствами" / Р. А. Єремейчук. – Харків, 2005. – 20 с.
4. Концепція сталого розвитку України (проект) // Світ. – 1997. – № 12. – 22 с.
  5. Данилишин Б. М. Основні завдання активізації регіональної соціально-економічної політики України / Б. М. Данилишин, Е. М. Лібанова. – К. : РВПС України, 1999. – 68 с.
  6. Судомир С. М. Стійкий розвиток як складова потенціалу підприємства / С. М. Судомир // Інноваційна економіка. – 2008. – № 3. – С. 73–75.
  7. Jovane F. The incoming global technological and industrial revolution towards competitive sustainable manufacturing / F. Jovane, H. Yoshikawa // CIRP Annals – Manufacturing Technology. – 2008. – Vol. 57. Iss. 2. – P. 641–659.
  8. Onishi A. Futures of global interdependence (FUGI) global modeling system: Integrated global model for sustainable development / A. Onishi // Journal of Policy Modeling. – 2005. – Vol. 27. – Iss. 1. – P. 101–135.
  9. Blinc R. Sustainable development and global security / R. Blinc, A. Zidansek, I. Slaus // Energy. – 2007. – Vol. 32. – Iss. 6. – P. 883–890.
  10. Clark G. Evolution of the global sustainable consumption and production policy and the United Nations Environment Programme's (UNEP) supporting activities / G. Clark // Journal of Cleaner Production. – 2007. – Vol. 15. – Iss. 6. – P. 492–498.
  11. Jegatheesan V. The need for global coordination in sustainable development / V. Jegatheesan, J. L. Liow, L. Shu and others // Journal of Cleaner Production. – 2009. – Vol. 17. – Iss. 7. – P. 637–643.
  12. Goncz E. Increasing the rate of sustainable change: a call for a redefinition of the concept and the model for its implementation / E. Goncz, U. Skirke, H. Kleizen, M. Barber // Journal of Cleaner Production. – 2007. – Vol. 15. – Iss. 6. – P. 525–537.
  13. Hughes B. Sustainable futures: policies for global development / B. Hughes, P. Johnston // Futures. – 2005. – Vol. 37. – Iss. 8. – P. 813–831.
  14. Kotabe M. Global sourcing strategy and sustainable competitive advantage / M. Kotabe, J. Murray // Industrial Marketing Management. – 2004. – Vol. 33. – Iss. 1. – P. 7–14.
  15. Sneddon C. Sustainable development in a post-Brundtland world / C. Sneddon, R. Howarth // Ecological Economics. – 2006. – Vol. 57. – Iss. 2. – P. 253–268.
  16. Шостак Л. Цели и приоритеты устойчивого развития Украины / Л. Шостак // Экономика Украины. – 2002. – № 10. – С. 30–36.
  17. Данилишин Б. М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б. М. Данилишин, Л. Б. Шостак. – К. : СОПС Украины НАНУ, 1999. – 367 с.
  18. Прадун В. П. Екологічні проблеми розвитку економіки України: причини загострення, наслідки та основні напрями їх вирішення / В. П. Прадун, В. М. Трегобчук // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – 2003. – № 4. – С. 34–40.
  19. Котикова О. І. Зміст поняття сталого розвитку / О. І. Котикова // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – 2007. – № 12. – С. 170–173.
  20. Гудзинський О. Д. Економічна теорія та реалізація її положень у механізмах розвитку АПК / О. Д. Гудзинський, Г. Г. Кірейцев, В. К. Савчук // Економічна

- теорія. – 2005. – № 2. – С. 80–96.
21. *Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / Р. С. Дяків, А. В. Бохан та ін. ; [за ред. Р. Дяківа]. – К. : МЕФ, 2004. – 704 с.*
22. *Сталинская Е. В. Формирование комплекса показателей устойчивого развития металлургического предприятия / Е. В. Сталинская // БІЗНЕС-ІНФОРМ. – 2012. – № 2. – С. 108–110.*

Редакція отримала матеріал 21 березня 2013 р.